

ПАРТИЙЖИ АМЫДЫРАЛ

Баштайгы бедиктер алдыңган

Часкы тарыхта каннибализм чогуура дугайында айтырымы чугаа-лажып турган партия туралы бистон колхозда жыйынчылыктын эрте-кен.

Бизде айма-агый техникасын багыт септе бергени дээш комму-нистер болгаш партия кежигуну эвес механизаторлар «сөзхоттехи-калык» салырын шүтүмчүдөн, ону боттары чедир ыдып алып диктип турганнар. Ош ангыла бо чылдың дүжүдүн өстүрүп алып дээш эрте-кен күнүн чөр алдырып белеткееникис баш эвеш болган. Бо четкестерин ап көмгө, тарыхта колхозтун хоу-ларынга ай чыган уаажылар хире турган. Ичканга хурадып док-таалынга бүгү коммунистер бедик дүжүт дээш, часкы тарыхтагы кыс-ка хуураа, бедик агротехникти дөңсөөгө эртерери дээш социалис-тиг чарыктыш инициаторлары болгаш организаторлары болуп, ажил нор-малын хүн бүрүдө амыр күсөдөн, боттарынын айма-ижи-биле агита-торлар болуп деп, коммунистерге даалкан.

Дарыядагы ам-даа чедир эри-ноон шадерге күштүг тракторлар-нын моторларынын даажы, авто-матиналарынын шижини дээш-ла берген. Чөр алдырылганы дүн, хүн чок ичкан чоруп турган берген. Оларнын соон сүрүтүр тарваа чаш-тылар аргаттар, мычарга оларга дуулажып, сөзхоттехи кошулган автомашиналар болгаш комбайннар баша көмүжө үнүлкенер. Тарыхтагы иш-ижи-биле коугуру хуураа, ажи шынарыг дооскан. 3000 ажыг гектарга кымыл-тасты, арбаймы, чо-чак-таранын, кукурузанын болгаш ош-даа өске кууруларын чыш-кан.

Чедир чылдың дүжүт чылдың бедик дүжүтүнү мааталадып тур-гускан коммунистер, кышкыкчулар болгаш партия кежигуну эвес ме-ханизаторлар В. Останин, С. Пешков, А. Толстов, С. Чолак-оол, Г. Ми-лен, М. Тежир-оол, тарваа чажы-чылары Ташов Дажи, В. Сагаал-дай, В. Яйцев болгаш ош-даа өскө-лөр мычар ажилдаанар болгаш чарыктыш тилекчилер болуп олар-нын аргаттарына шижир кымыл туурагаштар чоргоара болуп кыс-кач чоруп турган. Ам чочак-тарваа чечектеген, кымыл-тас баш тыр-тып эгелден, бедик дүжүт баш-ла! Төрөн куруенинге 2100 тон-на тарваа саар дээш хуураагаш кымыл-тарваа чоргоара чугаа-ж куу-секирлер.

Баштайгы чартык чылда саанчы-лар, инек кадарчылары, хаан ажаакчылары болгаш хойжулар ба-за куженинчик ажилдаанар. Колхозтун маалымнары 1962 чылда 1213592 кг сүт, 531 тонна эт, 31 тонна дүк бугурун, ош иштинде курунеге 850 тонна сүтү, 433 тон-на этти болгаш бугурун бүгү дүгүн саар деп хуураагаш алганар. Узур болгаш берге сорулгалары салганар, оларын төлөтүн-биле күсөдөр дээш хол шижиртайып ажил-даар ужураар. Биске чортукт бири түнөлдөр болдунган: чартык чылда сүт саарынын паны 115 хуу күсөттинген, амылдын ажалчы чонорычте 441,6 тонна сүтү чо-руруп берген.

Зарбек сүт-бараан фермазынын мураккач гадчыны Чам-оол Саара 16 муң ажыг кг сүтү салган. Ту-ран фермазынын саанчылары Кру-чинина Екатерина, Надкина Анна бир ишекке-де ооаштыр 1200 кг сүтү салганар.

Туран фермазында саанчылар бри-гадазы болуп ажилдап турар А. Пер-мякова, М. Биче-уруу, А. Динина, СССР-ин Дады Советинин депутаты А. Удуген дөрт ажилчылар—инек-ти механизир арга-биле саарынын эгелекчилери, колхозтун саанчыла-рынын социалистик чарыкжынын му-раккачылары кончут эки ажилдаан-нар.

Коммунист П. Байра удуруткан Билеги фермазынын коллективин инек бирөөгө чедир бир инекке ооаштыр 1063 кг сүт саарын че-лип ап, эртең чылдың ол үзү-биле дөңсөөгө бир инектен сүт саа-п алдырып 224 кг көүдөткен. Маан-гыла мында ЦЭП обкомуну кежигу-ну саанчы М. Т. Ментижик ажи ажилдаан, ол ботунда бижыгалаан 14 инек бүрүздөн 1184 кг сүт саап алган.

Хүт фермазынын түнөлдү баша ба-гай эвеш болган—140375 кг сүт бугурун, колхозтун нити хуураа-гаш күсөдөрине узур дуа болган. Мында саанчыларын бири черин Ч. Анчимжа ал турар. Коммунист күш-ажыктын фермазы деп атты чаалап алып дээш кемсеген турар амыкстар фермазынын өске саанчы-лары ош баа калбайн турарлар.

Республиканын сураагы баша ажаакчы Д. Р. Замзаванын кол-хозта төлөтүг өрөнчкүлери бол-гаш уламчылачылары — Т. Хоми-тоза 30 бижылаарын бирөөнүн-не дүн-хүндө немелде дөңсөөн 800 грамм, А. Каржунай 38 бижылаарын бирөөнүн-не хонуста немелде дөң-сөөн 860 грамм, Д. Ментижик—600 грамм чедир ап турар.

Күш-ажыкты эки түнөлдөргө бистип хаан ажаакчылары баша чедир алганар. Чижээ, Т. Фисун-коза төрүүр 15 кол хааннардан 7,5 тарваа оолдарын, 25 тунажын хаан-пардан 5,5 хаан оолдарын алган. Хаан ажаакчылары И. Арыстан, Федулова, И. Сайдал-оол олар баша багай эвеш түнөлдөргө болганар. Хаан фермазы курунеге 50,7 тонна этти эртип, мычарга коюу-ж нити-ин-биле 131,7 тонна этти са-лып, панын 115,5 хуу күсөткен.

Күш-ажыкты эки түнөлдөргө бистип хаан ажаакчылары баша чедир алганар. Чижээ, Т. Фисун-коза төрүүр 15 кол хааннардан 7,5 тарваа оолдарын, 25 тунажын хаан-пардан 5,5 хаан оолдарын алган. Хаан ажаакчылары И. Арыстан, Федулова, И. Сайдал-оол олар баша багай эвеш түнөлдөргө болганар. Хаан фермазы курунеге 50,7 тонна этти эртип, мычарга коюу-ж нити-ин-биле 131,7 тонна этти са-лып, панын 115,5 хуу күсөткен.

Бригадир—агитатор

Колхозтун чартык чыл өткөдүнү дүжүтү, суббота хуунун дүжүтү оонда, Бай-Дар суурга кижирини нити байдан төлүг, байырал дичирип турган. Болжол даражынын кабылданган дара чок, мычамыже мыла бир-ле ижи ол хүнүг почта-биле келген солуну узур кичтөй-биле почтакан олур. Он чанында стод кымыл баша-баша салуннар болгаш «чүткөөр» суула.

Ол ботла ук колхозтун Чөгөйде 22 хойжу бригадалык бригади-ри, анык коммунист Дандаа Сам-буу-дур.

— Бригадиче чаныптар дээш маалына маал, мыа хостуг шакта хойжуларга барып хостуг неделада болган чаа болушкуну дугайында суртаа маалы бөрүнге белет-кешип ап олур мен—деп, ол бистип сөкүргүзгөн айтырымыска харыс-лаан.

Самбуу Чымышев бригадир болуп хойжулар ортузунда бугурулгени, ор-ганжаасты ажилдарын чорудары-би-

ле нады агитас-массалыг, политс-жандилгелгем хемчеглерин баша чо-руруп турар. Айна ол боту колхозта партия организациянын даалганы-биле агитатор хуураагаш эки куу-секи, боттук киржип турар.

Бригада кежигунеринин угаи-болал талазы-биле медреси бедик болган турум-ша оларын күш-ажыкты көргүзүлгө баша бедик бо-луп турарын агитатор бригадирин бригадалык ажил-ажинден көрүп болур.

Эртең чартык чылда эш Дандаа-ны бригадалык хойжарын чайгы кыргылаан ук колхозта эш ор-ганжаасты чорудуп, бир хойга ооаш-тыр ортума-биле 2,3 кг дүжүт кы-гып ап, эки түнөлдөргө болган. Чы-мыл негезинде бригада 4170 ажыг хойлар турганын, ам бригадалык чайлаада 5390 ажыг баш маллар бар апарган.

М. ОЮН.
Эрени, «Чаа өркү» колхоз.

Чак-тараны киж-даа, мал-даа чин-ри хорайып, а мыды таранын үрө-ни кылдыр ажилдаарга үнүчүл эвеш болур. Ош-даа узур хораны чөр иштинге чөртүр, дамыл үткөр кур-тар чедирин турар. Ол хоралкы-лардын өзүп көүдөрү дика дүргөн (чаныс кыс күт муң ажыг чүгү-галарын төрүр). Бир бүтүн дөң-түн бир кезин олар чин каалтар болза, агай-боду тазырычалыг үе-де безин он дүжүдү 16 хуу, чарты-нын чин каалтар болза—46 хуу эвешээр дээш шижирчилер көргүскен солун. А бир эвеш агай-боду каалтар, багай болур болза ол ош дорайтар апар. Иштин кур-тарын чүгүлгалары чочак-таранын, боттарынын дамыл кемистерине баша-ла хөра чедирин турар. Ол үнүштерин дамыл кемистерине агайрын алодун мылар, көмчээр тускай шылар бары билдинтир бол-зат. Уз чургалар көүдөр болза дүжүт 10 хуу эвешээр, а хөрауна эвештүн кечкээл 9—11 хуу кымыр-лар.

Бойы кууруларын гектар бүрүзүгө 20—25 кг беш хууруг «ДТ» деп курга порошокту ийик-ке бир гектарга-ла 15—20 кг он ийи хууруг гексараларын чаштырып ажиллаар болза чогуру. Амы үеде бистип республикада колхозтор бол-гаш сөкөстөрдө четир хөкчөздүг мыды көрөн чүдөлөр бар. Агроном-нар бо ажилды холга ап, чоруда-у журулар.

Чөр—бистип үндөсн байлааныс. Ону чогуучалыг, чөп ажиллаар болза өзү, сүт, тарваа, нога-даа элек бол-дур билдинтир. Эрттин болгаш саржааны салып алып эртеректен улагытыргаш, партия болгаш чааа көлө ажил-агыйга мыа узур дуа-ны, саргы салымыннын көргүс-кен. Алаа көдөни ажил-ишчилери күш-ажыкты илсектеп колдугу-чун-биле харымылар, черин бугу-дэлери болур ужураар.

Е. КУЗНЕЦОВА,
агроном

Мурнакчы фермада

Танды районда «Тилекте» совхозтун С. Селев-оол эргеле-чилгөн төп сүт-баран фермазы-нын коллектив коммунист күш-ажыл фермазы деп хүндүлүг атты чедир алып дээш шижирги ажилдап турар.

СЭКП ТБ-нык март Пленумунд шижирлеринге соруа кирген ферманын ажил-ишчилери бо чылын 320 тонна сүтү курунеге дужаарын, төрөн инек бүрүзүнүн бызаанын чеге камгалап алырын шижирлгөн турган.

Ферманын саанчылары, бызаа ажаакчылары, инек кадарчылары республиканын көдө ажил-агый мураккачыларынын Надымынга киржир эрге дээш боттарынын аразыга социалистик чарыкты калыпты, ош түнелин ой хо-нуктап үнүзүрү, тилекчилерге кымыл кымпелдерин тыппып келген. Чарыктын мурунку өзү-ругуна М. Кара-мыс, М. Кюгар, К. Бок-мыс олар доктаамал чо-рууп, сүт саалаанын талазы-биле бедик аргаттарын чедир ап келген. Саанчы Мария Кюгар эртең алды айларда бир инек-тен-не ортума-биле 945 кг сүтү саап алган. Бызаа ажаакчымы Монгуш Долгар бызаа бүрүзүгө ооаштыр хонуста 600 грамм не-мелде дөңсөөн ап турар. Ол иш-каш Ондар Матпа төрөн 280 инектен 280 бызааны четке кам-галап алган.

Ферма чартык чылда сүт бү-дүренин панын 101 хуу сүт-сүт-кү, курунеге 150 тонна сүтү саа-лып, бир саар инекке ооаш-тыр 730 кг сүтү салган.

Н. КЕРТЕН.

Адазынын угун уктаан

Май 1-ини байырдалынын бү-дүзүндө чүө. Мал каалазын тузуп дөңсүт турган анык малчыга ужу-рагы берди. Кырын серлеп турган каажак көргөш, ош айтырым:

— Чүвүн каажакы боор, каажак дөңсөр силер, дүжүм?

Анык малчин баажынын дүктө-рин атакар сүбүбашаан, дөңсө чот-тунуп, хуураурун харылай-дыр:

— Инек каажакы-дыр ийин. Май 1-ини байырдалына бөлөм бо чүө, мычан дөңсөр хуураагаш алган киж мен. Хуураа эвеш арткан, мычанга чай каажакы кымыл би-занып турарым бо.

Ол болза Бай-Тайга районун «Кара-Хөл» колхозунун хаан ша-рылар кадарчысы Күжүгет Дини-кекович Сагды-дыр. Ам ош каажакы-да 52 шарыжы семиртигедө ту-рар. Оларын күжү семс. Эртең ажил-агый чылмыда ол 75 шарыжы семити азырааш, курунеге дужаа-ган.

Күжүгет Дини-кекович нитинин маалын чайгы үеде терен өтүгүт, се-рини чайлаага сөкитип алгаш, кымыл мык кылдыр белеткешип алы-рын болжол дүжүкчүлүг алган. Час-тан эгелеш каажакларын септеп, чарыгы алып, чайын маалын соок кышты тооас кылдыр семитип, олардын алышкан, ош сөгенин ботуну күжү-биле кезип, белеткеп алырын чачыл болган.

Ол чүгө үлөргөт кадарчы эвеш, мал ажалынды туурааларын тала-зы-биле мергексөн кижилеринг би-рөөн. Ботунун колхозында каажак-ларын туурунга илсектеп кы-рыштылаан, өске малчыларын боту-нун үлөргө-чө-биле туура ажил-ларынча ажилдап турар. Ош кир-жалга-биле Октябрь-Ой, Шиндиг-Алтыр, Орта-Апол деп черлерде шөр

Чак-тараны киж-даа, мал-даа чин-ри хорайып, а мыды таранын үрө-ни кылдыр ажилдаарга үнүчүл эвеш болур. Ош-даа узур хораны чөр иштинге чөртүр, дамыл үткөр кур-тар чедирин турар. Ол хоралкы-лардын өзүп көүдөрү дика дүргөн (чаныс кыс күт муң ажыг чүгү-галарын төрүр). Бир бүтүн дөң-түн бир кезин олар чин каалтар болза, агай-боду тазырычалыг үе-де безин он дүжүдү 16 хуу, чарты-нын чин каалтар болза—46 хуу эвешээр дээш шижирчилер көргүскен солун. А бир эвеш агай-боду каалтар, багай болур болза ол ош дорайтар апар. Иштин кур-тарын чүгүлгалары чочак-таранын, боттарынын дамыл кемистерине баша-ла хөра чедирин турар. Ол үнүштерин дамыл кемистерине агайрын алодун мылар, көмчээр тускай шылар бары билдинтир бол-зат. Уз чургалар көүдөр болза дүжүт 10 хуу эвешээр, а хөрауна эвештүн кечкээл 9—11 хуу кымыр-лар.

Бойы кууруларын гектар бүрүзүгө 20—25 кг беш хууруг «ДТ» деп курга порошокту ийик-ке бир гектарга-ла 15—20 кг он ийи хууруг гексараларын чаштырып ажиллаар болза чогуру. Амы үеде бистип республикада колхозтор бол-гаш сөкөстөрдө четир хөкчөздүг мыды көрөн чүдөлөр бар. Агроном-нар бо ажилды холга ап, чоруда-у журулар.

Чөр—бистип үндөсн байлааныс. Ону чогуучалыг, чөп ажиллаар болза өзү, сүт, тарваа, нога-даа элек бол-дур билдинтир. Эрттин болгаш саржааны салып алып эртеректен улагытыргаш, партия болгаш чааа көлө ажил-агыйга мыа узур дуа-ны, саргы салымыннын көргүс-кен. Алаа көдөни ажил-ишчилери күш-ажыкты илсектеп колдугу-чун-биле харымылар, черин бугу-дэлери болур ужураар.

Е. КУЗНЕЦОВА,
агроном

Б. МЫНГЫСТАЙ,
Току район.

ЧЕДИ ЧЫЛДЫН ТУДУГЛАРЫНДА

Тывада чеди чылдың илүз тудугларынын бирээзи—Ак-Довуракта даг-дугу болбаазы-радыр фабрика тудунда В. Ф. Ксенофонтун идуртканы чазаныкчылар-бетон цикт е р бригадасы үлөргө ажилдап турар. Ол коллективте бистип чуртун анзы-бүрү черлерин-ден комсомолчул пүтөкчалар-биле келген комсомолчулар ажилдап турар.

ЧУРУКТА: чазаныкчылар Ооржак Сыргалы болгаш Виктор Шебитов олар.

Н. САГДЫ.
Фото В. Чапайкинни.

Аттестатты холга алгаш, колхозтарже...

Тоора-Хемнин он бир чыл шко-лазынын 10-гу класзын 19 өө-реникчилери бышкан билгини аттестаттын куруне экзамен-нерин шупу дужаап, школын чедиринчилер доосканар.

Оларын иштинде Владимир Бессонов школын мөңгүн медалы-биле дооскан. Быгыг сарылга-чуртуну, өөредилгеге, хөй-ини-тин ажалыг ажил-хөргөгө илсектеп Владимир эш-өвүнүн хундуктели чаалап алган. Ол эш школын өөренип тура практи-тиг ажил-биле дуржулганы эрт-кен, чуртун кайы-бир политех-нист институтун доозарын шил-ли алган. Владимир ийи чыл дургузунда школынын комсомол болгаш пионер организацияны ажилдап тура хөй-ини-тинин көргүскөн. Ош мастерсалага ча-лаан, станокка чоңдурган хөй-и-тирда фигуралары, табуреталар, столдар школын делегелеринге бири черлерин кам удаа ап тургулаан.

Ол ишкан бүтү-ле эртемнер-тин чүгө 4—5 демдектерге ду-жаалган Дарья Нахалка, Гали Иван-ченко, Валентина Калыбаева, Кол Фина олар бижыг болгаш хамы билгилерин көргүскүзөөн.

Орус дил болгаш литература башкы Валентина Филатова, математиканын — Галина Зо-лукина, литературанын — Влади-мир Тимофеев, химиянын — Ни-на Юрлова, немец дилын — Ни-на Назимова олар өөреникчи-лерге эки билгилерин берип шы-даанын бышкан билгини аттес-тат дээш экзаменерин түн-пелд көргүскөн. Орус литератур-нын сөжинишени ону-классы-дан кинтиги-биле эки бижөөнөр. 19 өөреникчилер 13 киж чүг-те 4—5 демдектерлиг болган. Бижаттинген ажилдар идеялыг болгаш уран-чеченин талазы-биле бедик шынарыг болган.

Бистип доозучуларымыс А. А. Фадеевтин «Анык гвардия» деп романында «Коммунист — анык гвардейчилерин патриот-тук эрес-лиги чорутун хөй-алт киникчин болгаш органи-зация». Н. Островскийни «Каң канчак катканы» деп ро-манында «Комсомолчулар деми-селде болгаш күш-ажылда» баша «Мен эң-не солун кандыг номну, чүгө номчуп турар мен» деп те-маларга сөжинишенилерни бижөө-нөр, Анатолий Соколов А. Фадеев-тин «Анык гвардия» деп рома-нын болгаш улуг удурткучу күжүн ботунун сөжинишениге чөре эки бижөөн. Сөжинишени панын Анатолий шын тургузуп, чогаалын идеялыг угаалын бол-гаш кол маалылар: партия бо-

комунуң удурткучулары Процен-ко биле Лютковтун өвүр-хөвир-лерин шын айтырып, уран-че-чени-биле бижип шыдаан.

«Бистип аас-кежикс дээш красноточуларын амы-тынны харам чок берген эрес-маалды, дилим демисди мени аажок хөй-алт кинирп турар. Партиянын удуртулганы-биле ком-мунизмни тургузар мен. Комму-низм—бистип ирак эвеш келир үенис-тир. Ол амыдырада бот-тыр мен бугураар мен! Маа-мыла боду!»—деп, Анатолий би-жөөн.

Өөреникчилер боттарынын со-чинишелеринге коммунист ту-гузучушкуну хөргөгө комму-нистерин болгаш комсомолчулар-нын мураккач ролун, күш-ажыл-ды коммунист баша-биле көрүп турарын дооралын бижөөнөр.

Бү дөңсө оларга анал-ла бир та-варыла эвеш-тир. Бистип 19 до-озучуларынын 15 киж кел-чоттарга, 4 киж бугураарге чер-леринге ажилдап кирер хуураа илзеткенер. «Май 1» колхозтун Күштүг-Кежиг сүт-бараан фер-мазы Галина Сорунга, Валенти-на Улаага, Раиса Ан. Ан Сапчат, Фина Кол олар саанчылап ажил-даары-биле комсомолчу пүтөкча-нын бээрин доозучуларын ке-жөөнго байырдалды-биле ил-зөөнөр. Олар шуну-ла сүмел-кешкен, комсомолчу саанчы кыс-тарын эвешоон тургузарын кү-сөп турарлар. Оларын ажил-иш-тинге чүткүдүг күзөлдери боттаныр.

Тоора-Хем школынын ону-клас-сычылары школынын дооскан, колхозтарга ажилдаар дээш мынар хуураа-биле чоруп ту-рары мурунку чылдардан бээр чаңчып алганар. Көдө ажил-агыйын дүргөн бугурун сайыра-дыр, хурута көдө ажил-агыйын элсектеп тургузар дугайында партиянын кыгырымы олар ме-дерелди-биле билип турарлар.

Эртең 1961 чылда бистип школын дооскан ону-классы-дан барык-ла шуну колхозтарга ажилдап турарлар. Маалыг Ба-ран Дарыйма, Раиса Данышын олар «Совет Тыва» колхозтун Данышын сүт-бараан фермазына ажилдап кирген. Валентина Монгуш—ол-ла фермада бызаа ажаакчымы. Баран Дарыйма, Раиса Данышын чүгө колхоз-нуң эвеш, харын районун му-раккач саанчылары болуп турар-лар.

Б. ШАНТАР-ООЛ,
Тоора-Хем он бир чыл школынын директору.

БЕДИК ДУЖУТ ЧАЯГААР БУТПЕС

Чөр ажилын бүдүмчөк ситен араалаштар системанын оруткан чайлаачыларын чарыкты чазын бистип республика турттал эркен. Чүгө бо баштайгы чылдын безин колхозтор болгаш совхозтар тарыхта шалуну тургузугаа улуг ажил-лерин кинирген. Нитин-биле рес-публикада бо чылын кукуруза та-рылганы эртең чылда дөңсөөгө 68 хуу, чигир сөкөзүлгө—үн ажыг катал, мал чөп боттарынын—он үнү каалп улагаткан.

Чөр ажилын ситен араалаш-тар системанын ала-чатаал адыры бээр болза канчал-ла шын эвеш. Тарыхта шалуну чаа тургузуп бедик агротехниканы ош-биле чөргөштөргөн тарыхтагыла бо-дуну эртык үнелин бугуру илзет-кен болур. Кукурузаны тарыларда, ону өдүртүр уаажыгтын шын шижин алыры кончут чүгүзү. Ол чылгыга үнөр кукуруза болганда улуг тарваа чөр тымычал, чанка болган өй-шалада белеткектенген, дүжүтүр хөргүтүп, хаан ажилалчак бо-лур ужураар.

Кукурузанын чайгы ажилдаан-дык көп үнүштерин өдүрнө кестүп келгексете чөргүтүн иштинге оларын удумчылчак унары тып-тын олурда чорудар болза эң-не та-рыкчылыг дөңсөн дуржула көргүс-кен. Бо үнүштүн илзид үе-чазынын да хөргүтүр уаажыг чанка-даа чөп-сөк оларын өдүрнөри урөп, ош-биле кукуруза тарваа чөрин амыр болур чорун хандыраа, а хөргүтүн үлдүргө болур кукурузанын шалык чөк, дүргөн өзүп үнөргө дуулаж. Калж ош бүтүлгөри кан-кайып, одурттар аразын дугаап эгелеш өдөн мый ол чайгы ажил-даа чөргөсөө апар. Кукурузанын узур каажак бүдүрүш бот үнүштер-ин чөргөш кестүп келген болур болза-да оларын чиринат шүүт

«Большевик» колхозунга чангыс-даа гектар кукуруза илзиреттин-иш турган. Каа-Хем районун «Тилекте» колхозунда байдал баша-ла он дөңсөөгө. Ош-ла районун «Совет Тыва» колхозу култиватор-ларын безин белеткен алаан.

Каа-Хем районун «Октябрь 30 чыл» колхозунун кукурузачымы А. Абрамов тарыхта шалун хөкчөр комиссия ажилдап, трактору далас тургузуп келген. Ош-ла район-нун «Коммунизм өркү» колхозунун кукурузачымы Николай Жуйков ху-раар аразын майык-биз шалыла-нын калган култиваторлуг үлдүр-дүн турганы-биле бот үнүштерин ко-гуу үе уузапк шыдаанын.

Хөкчөлдөр, үнүштүн зарыгыг болгаш бот үнүштер-биле демисди чорударын кээ-э ажил-агыйын ба-разынчө продукциянын дүжүдүн бедилеринин бир кол чугула куура-мыр болур болж.

Чигир сөкөзүлгө хөра чедир аматанардан бистип байдаллары-мыска анал болгаш дамыл-чөмчү үт-төр саргылар, дамыл үткөр өкчө болгаш беш чүктүн куртары ла-малары. Сөкөла саргылары ош айлалдыг хоралкычылар болур. Ош-биле демисжиде гексараларын чаштырып ажиллаар. Танды рай-онда дуржула стацканынын меха-низатор Г. Петериков «ДТ-20» деп трактор-биле, гектар бүрүзүгө-ле 15 кг гексараларын чарыгдал тургаш 80 гектар чигир сөкөзүлгө на-штырган. Ол ажил эки үрө-түнчөлдү болуп турар.

Чочак-тарваа курту ук тарваан аңгыда мал чөп боттарынын үрө-лө болур. Ош үтпө каажак үрө-ни ботунун дөңсөөн 12-ден 35 чедир хуурун чидиреп, ол үнүш-түн амын болгаш кемистерин куу-длар. Ол мыккаш мычар болган че-

аммак селитразы-биле немелдө чө-минчилерин чорутушкан. куу-ти-вастаахчыны кинирген. Олар чүгө кукуруза эвеш, чочак-тарваа болгаш мал чөп боттарынын өстү-рүр турар. Олар мыккач чедирини ажилдап турар механизаторлар кайы хөй.

Одурттар аразын сайырадыра үнүштерге дөңсө камгалаа оонизм шын арттыры-биле култиватор-нун майык-бестеринин шын өптө-тингенин хайгаараар чугула. Баш-тайгы култивастаахчында ол кам-галаа оонизм 19 см хире кылдып алдыр, ош даражында ол хөкчөлдү 2—3 см хире улагытар. Култиваторнун майык-бестерин мычар шын таарыштыр өптөп алган, кукуруза-ны одурттар аразын дуржулгашы-нын арга-биле култивастап болур дөңсөн дуржула көргүзүп турар, ош-биле ук ажилын хуураагаш кылдыр арга бар. Немелде чөм-чинилгени чорудара аммак селит-разын үнүшкө дооскени кылдыр төрөк, Аммак селитразы дөңсөп үрөнип өртөп күлүп бар.

Аммак селитразы суперфосфат-биле хоулауларга шыгаш, туушкан тарваас болулар. Иштин тарваас-гад аммак селитразын шөпте бир угаалымын-биле чаштыргаш, су-перфосфатты — өске угаалымын-биле чаштырар арганы мураккач механизаторлар ажиллап турар.

Иштин амы-биле бисте үлөргө-н эрени болу деп мураккач хөй бо-лур турва-даа, чанжы ажил-агый-лар келер күстүн дүжүдүн салы-мын шижирлээр ук ажилге ком-пак кичөөткө салып турары чөтсө, одурттар аразын сайырадыр куу-руларын бот үнүштер үлөп үнөп турга, оларын-биле демисжө чөртү-нүп үлөп келгенде илзиреткенин чоруткан, бир гектарга 60—70 кг

Тожунуң „Май бири“ колхозтун чедишкниери Москвада

СССР-ниң улус ажил-агыйының чедишкниеринин Москвада делгелгенин «Аңгыры болгаш аң ажил-агый павильонун» москвичлар база найысмага келген аалчылар улус сонур-зал-биле көрүп турар.

Павильоннун көрүзүглеринде жөнгүндөк билгилер, кештер болгаш норкалар кештерин хөлбөңдөр делгелген тургулаарыңа чаа чымылган доран-на эскерип хандыга бергилээр. Ол үндөз кешти камныг, быжыг, эки ажилдап кылмырың аргаларын база көргүскен.

Делгелгедө чурттуң эки элээн хөй аң ажил-агыйларының дугайын тодаргай көргүскен. Москвичлар болгаш экскурсантлар Тожу району «Май бири» колхозтун көрүзүглеринин чанынга бо-ла доктаай берген тургулаар. Ол колхоз 1961 чылда 88980 рубль аң-өлүк олчалыг, а арыг орудазы 34122 рубль болган.

Павильоннун методистери Тыва АССР-ниң мурнакчы колхозтарының мергежилдиг аңчыларының дугайын, Тываның аң-өлүк байлыгын база оң эки шыңгарың дугайын тодаргай тайла-бырлап турар. Тожунуң «Май бири» колхозунун дуржулазы бүгү чуртта суражык турар.

Делгелгениң күзөл болгаш санал бижиш дептеринде Москваның Лихачев аттыг автозаодунуң бөлүк ажилчыларының демделгезин болза: «Төрзөн чуртка улам-на хөй «ак алдын» херек. Бистер ыраккы Тываның аңчыларының чедишкниинге улуу-биле өрдүсүз. Бистиң чуртувуска коммунист тургузушкунун чаагай херезге Силерниң улам-на чаа болгаш улаз чедишкниерлиг болуруңага чуректин ханы-зындан күзөлдүсүз».

В. ВРАЙКОВСКАЯ.

УЛУС ӨӨРЕДИЛГЕЗИНИҢ АЙТЫРГЛАРЫ

Мурнуку чылдарга деңгээрге, Барыш-Хемчик районунуң школаларында өөредилге-кижизидилгелер ажилдарының деңгээли элээн бедрен. Районнун башкылары өөредилге чылынын дургузуна өөреникчилериниң школага четче хаара түдүп, кичээлдерге чаа солун арга-методтарын ийлеп тывар талазы-биле, а ол ышкаш уругларын күш-ажылга ынак кылдыр кижизидериге эвээш эвес куженишкниерини үндүргөсүн.

Бижиктин-Хал эге школаның (эргелекчи эш Бакаан) өөредилге чылында чус хуу өөредилгениң чедиш алган. Аксы-Бардыкта ортумак (директору эш Г. Даржаа), Аңгытада сес чыл школалары (мурнуула директору турган эш Т. Тары-Сирин) база-ла белик түндүккүлөр көргөсүн. Илангыч маана Аңгытагы школаның демделгези түгүл. Кашла чылдар дургузуна бо школаның материалдыг базазы быжыккан, амгы үениң негелдеринге дүштүр дериттинген ийи-бүрү кабинеттер негешкен. Иманда башкылашкынынын шыңгары болган школаның ажилы-рал-биле сырый халбаазы экижээ.

Районда чылдан-чыгача белик шыңгары, чус хуу өөредилгениң чедиш ап турар мурнакчы башкыларынын саны өскөн. Оларга Аксы-Бардыкта Х. Бүдүрүн, Д. Айыт-оол, А. Довуракта Н. Раскаавааны, П. Бунианы, С. Довуракта, Кызыл-Мажалыкта А. Арыяны, З. Саааны, «Барлык» совхозтун школаның С. Сормияаны, Шекпээрде К. Кидишпаны, Эрг-Бардыкта Ч. Деспалейни болгаш оон-да өскөлериң хамарыштырып болур. Аңгыта сес чыл школанынын башкызы эш Кулар Хорбин башкы ажилында 21 чыл болган, бо аразында ол чус-чү оолдар, кыстарың эге школаның доостуруп, өртөм-билигке орун ажимды берип келген.

Аныак башкы Раиса Домратеваның азы база-ла бүгү районда билдингир. Оон класында 27 өөреникчинин 18-и чүгө 4—5 дедектерди өөренип. Ол боду дектер, Ак-Довурак суур Совединиң депутаты.

Школага бүгү талазы-биле дуза көргүзүр — бүгү-ниинтинин чутула херээ дээрзин эки билеп турар чамдык ажил-агыйларың дургузучулары районда бар. Чижээ, «Болшевник» колхозтун баштаар чери (даргазы эш Чавыда) колхозтун киржилгези-биле школаны, өрткен чылын өөреникчилерге столоваланы түдүп берип, ажилгалга кырген. «Тыва дугу-гу» тузат эргеледи (начальник А. Вукюв), мына партия комитети (секретары эш Чешуин) өрткен чылын чаа школаны түдүп, ажилгалга кырген, чүгө оон-биле кызыгар-латтынмай, харын школаның септелгенин үргүтүп кылым, отуулар ынак, хамыр-биле хандырып келген.

Үстүндө айткан чамдык чедишкниер-биле чергелештир, районда школалар амыдыралында четпестер хөй.

Бажээки школаны санааска, районнун школаларында 3810 өөреникчилерин 473-жү ол-ла класстарыңа каттап олурган болгаш күскү шыгалдалыг болуп арткан. Эге класстардан 223 өөреникчи күскү шыгалдала артып, каттап олурган. Хөндөчө чеди чыл школаның (директору О. Аниат) 202 өөреникчилерден 35 киж, Шекпээр сес чыл школаның (директору К. Успун) 418 өөреникчинин 60-ын, Ак-Довурак сес чыл школаның (директору турган, Н. Непцова) 757 өөреникчинин 74-тү багай өөренип. Ол ышкаш, «Барлык» совхозта чеди чыл (директору О. Селен-оол), Эрг-Барлык сес чыл (директору эш Чыргал) школаларында байдал оон база-ла дээрдене.

Нийтин-биле аларга, өөреникчилерин хөй багай демдек алып чоруу орус, тыва дылдарга, математикага коллап турар. Тускай артегип башкылар чогуңдан чамдык артегиперини дүштүрүп, башкылар башкылар турарын иң школаларга ыры, домо-вогство, физкультура кичээлери чаларыңгыч, кулу деңгээлге өрттүп келген. Иманда болганда, Ак-Довурак, Кызыл-Мажалык, Аксы-Барлык школаларында пинишолар ыры кичээлдеринге, бөлүмнөр ажилдарыга ажилгалтынмай, колдуңда-ла аңаа тургулаан.

Өөредилге-кижизидилгелер ажилды бир чутула хевирин-класстан дашкаар бөлүмнөр ажилы болур. Техниктиг бөлүмнөринин базазың уулашкан. Аксы-Барлык ортумак школаның 31 трактористин, 14 кинемеханиктерин, 9 электромонтерларын болган 11 чурук тыттырыкчыларын өөренип. Иманда башкы С. Кертик-оол башкылар коллективиниң хуңдуктелиң чаалап алган. Кызыл-Мажалык оң бир чыл школаның 16 чолачыларын, 14 трактористин, Аңгытагы школаның 8 кинемеханиктерин өөренип мактачыг. Ак-Довурак сес чыл школаның эл улус бодуругун чегинде турар хирезинде маана техниктиг бөлүмнөргө өөреникчилерин хаара туртаады-биле ажилды херекке адыа-ры элдегип. Бейи өөредилге чылында илдинг бөлүмнөринин маана турары көрдүгөн. Чамдык школаларда көргүзүп материалдарын кичээлдерге ажилгал ажилды чутула-га көрөйин турган. Школаларда 9 библиотекалар бар. Оон эргелекчилеринде башкы артегип чаныг-даа киж чок, олар чүгө ном улзери-биле дымзыгарлаттынмай келген. Эрг-Барлык школанынын библиотекасында каш-ла номнар бар. Ак-Довурак школанынын библиотекасында өөредилге номнары-биле катат аларга чүгө 30 хире чүдү буру аттыг номнар бар турган.

Райондо-пун болгаш өске-даа хөй-ниини организацыйаларынын талазы-нан школаның удурутучу кадрларын шынып алып талазы-биле ажилды

багай организацыйанын түндүктинде Ак-Довурак школаның 3 өөредилге эргелекчилерин, Кызыл-Мажалык школаның 3 директорлар солушкан. Бажээки школанын директор кылдыр бисте чоруткан эш В. Бахтин иманда ажилды шуут сандалаткан, оон удай Ак-Довурак школаның куш-культура башкылар кылдыр кирген, аңаа база шоодут ажил кылбайн, бо райондан үнгөш Кызылга челе бээрге аңаа оон киж шүүдөли Кызылга чейир төлөп бээр дугайында Чырымышкын министрствозуа дулаал үндүргөн. Ажилга харысага чок, халымак кижилерин канча-даа деткип, оларын чик көрүп болбас журулат. Н. Непцованы Ак-Довурак школаның директорлазыңа каарга ажилгалгыч эвес, илдеп чок чоруун көргүскөн, а Тон-Терезиниң школаның өөредилге эргелекчилер турган эш К. Байрылап удурутучу ажилга илдеп келгил эвес, сонургал чок, «кэр-генчиг» киж бооп, школаның өөредилге-кижизидилгелер ажилын сулактаган.

Школа азымыг бүгү-ле уругларын школага бүрүн хаара турар ажилды район эрткен өөредилге чылында күзүстүлгөн. Школаларга өөреник чоругу 75 уруглар четче хаара түтүтүмөн, чыл дургузуна 7 өөреникчи школаларын чылдаган чок каттап чоруткан. Ираккы Акта чурттап турар малчындардан бейи 25 уруглар школага келбиз. Көдээ Советтер уругларын сан-дизымын багай кылдып, чүгө сентябрь ай кээрге «думучка» турганда бызаа сугжу-дун ынак, хөдөп үнөр турганын шын эвес. Илдинг чорукту болдурыс терек. Ол ышкаш үнү чок, дулгел, уулаңы четпес болган өкпелер аарыг уруглар өөренир тускай школалар уругларын шилдир, чорудар ажилдар шоодут кичээлериң салдымын турар.

Район школаларында бүдүрүлгө бригадаларын болгаш эвеноларын кижизидилгелер педкабинет эргелекчизи.

ЧЕТТИРДИВИС

СЭЖП-ниң Төп Комитетинин болгаш СССР-ниң Министрлер Чыгуеленин дээрзин бүгү ажил-ишчилеринге Кийгырың көдээ ажил-агыйын ажил-ишчилерин улам сорул кырып, күш-ажылчы чаа-чаа чедишкниерге кийгырып турар.

Партиянын болгаш чаагың Кийгырың колхозчу ажил-ишчилерге таныштырары Бий-Хем районун «Кызыл тараачын» колхозунун Зорбек салбырында багай эвес организацыйа. Чокта чаа Зорбек Оруунда чалгалган көмүп келген сүт-баран ферманың ол Кийгырыңны база каттап таныштып чутула-ла көргөн. Аңаа чылган 20 ажил колхозчулар баштай бегданы кичээлгилгил динчал алган, оон солуңда ажил-агыйда байдалдарын ханымы-биле чутулажып көргөн. Бо чылын бери чартында сүт бүдүреринин илдинг планын ферма 3 тоннага ажим күзүстү, күрүңге сааларынын планын 2 тоннага ажим күзүстү.

Аңаа чүве чутулаан киж бүрү-дү-ле көдээ ажил-агыйын улам дүргөй хөжүдөр дөш партиянын болгаш чаагың ап турар кемчелерин бүрүң-биле деткип, илангыч мал продуктуларын күрүңге салдып алып өрткөктөрүн угулттыгаш, колхозтарга болгаш колхозчуларга ажул улаз дулаалчымын көргүскөн дөш партияга четтирдивис деп чутулап турганнар. Оон-биле кады, көдээ ажил-агый дөш партияны улаз сагыш салдымыңага өрелиг

Клуб чокта

— Клуб чокта чалгааранчыг-дыр, бо — деп хомударың бар. Ол чутула «Төлий» совхозта бай-талчыларын-дыр.

Бажер кино болгаш Барыш-Хемчинин аныктары концерт көргүдөр дөш келген, үндүрбей чапа бергенер. Ол ышкаш лекция, беседа, тематиктиг кешелер болган таным дөш өске-даа өнөөр болбастан. Ол-ла чүдүлгениң болбайн турар чылдаганы чүдө? Клуб чок. Амгы үдө чоңуну культуруга дымштангалы дөш партия болгаш чааа улаз сагыш салып турар. А бо аңаа дүжүр бе? Чок! Иманда көдээ Совет куускомунуң даргазы эш Бакаан-оол база партия эге организацыйанын секретары эш Кундан мону херекке албайн турары чөлдө четпес.

Клуб болза, клуб болза, Спендан чадгылаңар Серек ыры, шулутурын Сеткил таалап дымнап оры. Илеткеди, беселаны Ишчи чоңга таныштырза.

Н. БИЧИ-УРУГ.

О. ТОВУУ

Мал чөми белок бүдүрүлгези

БЕЛГОРОД ОБЛАСТЬ. Белгородтук дуржуламыг биохимиктиг заводу мал чөми белокту белеткен үндүрүп эгелзэн. Ол чүдүдү белеткээринге хергелээр чиг-эт болза хөй саныг келеткалармыг хымгырың саван болгаш өске-даа үнүш айма болур.

Белоктуз чүдүдү мал ажилыңа хергелээриниң талазы-биле колхозтарың болгаш совхозтарың фермаларыңа чоруткан дуржула эки түңкелдерни берген.

Белоктуз чүдүдү чөмүңгө холуй берип турган хаваннар сөмүртлөү үезинин дургузунда аңаа хаваннарга бодарга, 24,5 килограммын деңгизинге артыкка немзэн. Белоктуз чүдү-биле дагааларны чөмгөргө оларның чуурга бээр дика кө-вүдзэн.

Бо чылын белоктуз чүдүдү бүдүрер 7—10 каттап көвүдээр. Колхозтар болгаш совхозтар хөй саныг белоктуз чүдүдү алып.

ЧУРУКТА (мурнуку одуруда): лаборант-биохимик Э. А. Сошина заводтук лабораториясында.

СЭТА-ның фото-техниказы

Кижизидилгениң чамдык айтырыглары

Коммунистг ийитилдег белик мерделдиг, бүгү талазы-биле дески, сайыраптай кижилер херектиг. Мораль талазы-биле арыг, мага-бөт талазы-биле кадык-шырак болгаш белик культуруг кижилерини ол келир үеге адыгаштан эгелел белеткээр бистин партияныг илангыч бөдүнүн Программасында чутулап айткан.

Иланга кижилерин коммунистг мөзү-шылаларга кижизидер өң-бөргө болгаш дыка нарын, хөй талазы айттыр. Чүгө дие, бир чүдү-дүндө, бистин ийитилгезиниң кижизидеринин чамдык кезинин утан-мерделдиге, аажы-чапчылыңа эргн шагын чүгө-бужар артышкыны аң-даа бар болгаш олар илдинг белик-не арлып чиптес; ийи чүдүндө, буржуа дегелгени амыдыралында бар хамык бак чүдүлгениң дайлымы кандай-ла бир арга-биле бистин удузустун чымып калган кезинге таарышпас ужу-жукту чөдир берген турар.

Эргинин артышкыны болгаш буржуа моральдыг айымдыг салдары ийитилел амыдыралынын хөй элээн талазы-биле халдап турар болу: кижилериниң үзө-боданыңа, аажы-чапчылыңа, ажил-ишчиге дөш өске-даа. Иланга ийитилел кижизидеринин коммунистг мерделескен түдүм феодалыг болгаш капитализмниң ужузукту артышкыны бистин аравыстан арлып чидер, а даштыкынын таарымча чок салдары халдап шыдаас-даа.

Совет кижилерин хөй кезин коммунистг моральдыг болгаш этикалык бүгү-ле норма-индиктерин халжык чокка сагып, өске артынарга кижизидилгениң салдары чөдир чорутулар. Оон-биле чергелештир, ийи-чагыс кижилериниң талазында төлөп чок аажы-чаңы, ужу чок үүдүлгелери-биле бистин ийитилелгенин буржуагаш шимчээшкниң элээн шаптыг ужураштырып турар бистер утпас ужураштыр бис.

Социалистг ийити чурттаганын көрүм-чүрүмү үрөп чоруу кижилер-биле демделди бистин партиянык, бүгү совет улаз калык феодал-биле чорутуп келген болгаш ол шимтирлер кемчелер эки түңкелдерин белин-даа турар. Оон чижээ бистин Кызыл хоор-ишчилериниң амыдыралыңа көрүп болур. Ажил кылбас, ийитиниң күш ажилынын

кусули-биле чурттаксаар, маңгыстал-чак кижилер, арагачылар, оорлар, хулдаганаар бистин хоорайымыста оң ховартап турар. Ол илдинг ийитилел аажы чок, шаарланач илдегтерин ийи-чагыс артышкыны амы улаусту дружинаның көвей салгы дайымчыларынын барааныңдап-на көрүп, дөш чорутуу апарганнар.

Иланга социалистг ийити чурттагана хоралыг чүдү чүгө кем-буруулаз үүдүлгелер ол кылдыр бодар болза база таарышпас. Чамдык кижилерин аажы-чапчылыңа, алышчылыңа, ажил-чорудула-зында таарышпас чүдү-ле бар болур, ол бүгү база хоралыг ужузукту чөдир болур. Кем-буруулаз-даа, аап-саап-даа үүдүлгелериниң хоралымын айттышсаң, оларын көгүң үзө узуткаарынын дугайын коммунист тургузуучуларынын моральдыг дурмуңда кончуг тодаргай-биле айтканын билер бис.

Коммунизм тургузуучуларынын моральдыг дурмуңуң негелдеринге улаз-даа, бичин-даа кижилериниң талазында боттарың тоотуг ап чорутурун, ийи-көвин эгелдиг кеттирериниң дугайы база хамаарыг. Совет кижилерин хөй кезин канда-да чораш боттарың тоотуг ап чорутурун билер, өңтүң-ээд-даа, экиргел-хуңдүл-ээд-даа, ийи-көп-тиг өмгөйлү болгаш аяныч кеттирин билер-даа. Бо талазы-биле бистин үлүзүрү буржуазлыг ийитилелгени кандай-да белик культуруг бис дийни чорук кижилериндег делгелде чокка ытгалыр—бистин оңаар-га шыңгарымыз ылдыг.

Иланга коммунизмин тургузучу, коммунизм үезинде чурттаар совет аныктарынын моральдыг мөзү-шыланыңа таарышпас төлөп чок аажы-чаң, аян-ишчиг бистин амыдыралы-нытын чамдык талазы-биле болгал-чак-ла көсүтүп келип турарын ба-за мыттапайн барып болбас. Ол илдинг таарымча чок чүдүлгениң чамдыктарынын дугайын Кызыл чурттакчымы эш В. Курганская чоокта чаа «Тувинская правда» солунун бир номеринге кончуг шып бил-жил, ол дугайында бодуңуң сеткил човаашкынын илдертең.

Шыңап-ла чамдык анык кижилериниң талазында биче сеткилди

эвес, улус хуңдүлөөсө, харын-даа хедер, кым-бир киж аларын чок четпес аажы-чаңынын дугайын са-гыштырып чыгырга. «Бандыг-даа болза, сөзү хамаан бе, ол эвээп чөдөр-дир, киж өөредир дивейн, орта чор» — дөш чижестиг дошуну харымылар бөр чүдүлгө бар. Имандагы фестивал хуңеринде эки таныжарым певсонер аңаа-биле кады оң бичи мөгелерин хуңерин көр дөш Совет Тываның 5 чылды аттыг стадиона чеди келдиңи. Хуңериниң эгелери бичи адек турган, иланга-даа улус эмгекч болду. Чүшкүзүлүп дүгүн мөңү дө-зүңгө чөдир өстүрүп алган, сандалыг баштыг, оолун карактарыңа чөдир эмискиндерин салып бадмырыпкан, хабаргер херектеш кестю-мун кеткен, оон хуңер сымас чыгыш дөрбелчин демдек кадап алган, чода ортуңуңа чөдир шымыг чончулук чүгү кеткен, оон куу кызыл утукту, улаз кара майыкташ-тыг, 20 хире хардыг оол, мөңө көрү-биле чымылган оолдар, кыстар бүрүлүңү бажын санай, оларын мырнай-ла кулактарынын чанынга чөдир эгил кээп, кулак джы чарылгыз бар-ла шаа-биле сыгырып каап кел-ле чыдыр. Оон ол кысыңың сыгымыңа шыдашпайн, оолдар-даа, уруглар-даа алгы-ышкы-биле дөш чөдүрү-ла турганнар, а демги адымдар чок оларын көргөш, «ма-галымың көрүңүр-даа» дөш ынак ийе болза, шыаңа кийр каты-рып, бистин чанымыста тургулаан уругларга чыбыланын басып-ла олуру. Чөдир келген, баа-ла демги хулганзыг чачың көргүзү-ле эгелдир.

Эжим ашаа-да, мен-даа чөлдө эпчюнчүлүп буржуанга, «болага-лың көр, чүү катканың киж сөн»... деп хөй дээривис, ол кончуг чараш эвес чачыңың сокандыңың улаз, харын ол доран-на бисте улаз шорбажың, «Силерге хамаан бе, ыттыңаңнар, ыттар» — деп бак сөг-лөшсәң, демги-ле төлөп чок аажымын үргүзүлүш чоруту. Ол дуртуң оскунган кижиниң оон сооңа чогуң катчаар аажылап чоранын хайлаарлар аржажк болган бис, чүгө дие мөгелер көр-дөш.

Бир-ле хуң Баа-Хем сууржу-гашта танышчымыз улустан ба-жыңыңа бар дөш, хоорай орту-лунда автобус доктар чеге чөдир

Хайнышкының ажил-иш

Чаа өөредилге чылында белеткен Эрзинин ортумак школаныңа баа-ла хайнышкының өгелзэн. 1962—1963 өөредилге чылында 230 уруглар 1—10 класстарга өөренир. Школа назымыг уругларын бүрүн хаара турарынын ажилы үргүлчүленишкан.

916 кубометр ыштыг школа чанында өкөп дүжүргөн. Тайгандың сөртүлгези уламчылашкан. Бо хуңерге чөдир 10 печаны түлү кылды, 15 өрөөлдерин сөптөш, чуталган каан. Стол, сандай болган парталарың септелген доозуган.

Септелгелге ажилчындардан эштер Кочанай, Ажым-оол, Севил, башкылардан Таранов, Суван-оол бол-

гаш өскөлөр-даа илдепкейгир кижиги турар. Ол ышкаш үстүк класстарынын өөреникчилериниң база-ла септел-гелге хаара түтүтүнгөн.

Туйуби септелгелге өң чутула материалдарын бирээш. Ону 250 км ыракта Кызыл хоорайдан сөртүп алып, Ол чорук ажилга саадала-ла, оон сөртүп чорду оор ара тогдар, бустур. Чаа өөредилге чылында школаны эки мынарыг бол-гаш дүргөн белеткен доозарыңа чамдык бергелер турга-даа, ону шу-дурга аажы өрттүп, кызымаккай ажилдары бистерниң дөрт хуңдө-левис.

М. БЕГЗИВАА.

БОДАЛДАР

баш дүгүн таныттымас кылдыр буудуру, чамдык оолдарынын тала-зында кончуг анык хирезинде-ле аян бодан, сал үндүрүкчөз хөңүнүү дөш өске-даа.

Чамдык ийи-чагыс анык кижилериниң, илангыч ийи-чагыс студенттеринин, үстүбү класстарда чамдык школаларынын хөй кетти-нери ам мырыңа-ла үн-туурум болган. Алыг шокор кестюм, чөдөк, тар чүтүр, аң ийиле кызыл уң, чер-ажы майыкташ—ба-дур, оларын амгы эң ынакшылдыг хөй. Ил-дыг үй-балай хөй анык кижилерин арын-шырайын болгаш дурт-сы-нын-даа үрөп турар. Минчаар кет-тинипкен кандай-да чараш оолду көөрүңгө, Гогольдун Плюшкин ийиле Чеховтун Беликов-ла ол-чаагың алар.

Минчаар кеттинери, арын-шы-райн чүрүм чөдү-биле өскөртпир, бажынын дүгүн улазыр өскөртпир, ды-равайн-даа өш-биле сандалыңың алгаш чорутуу амгы үениң кулу-туруг кижизиниң гитналыг негел-дес эвес болбайнаа. Ол дөртө буржуазлыг барымын чурттарың бак салдар-халдамыр-дыр.

Демги бодун төлөп чок ал чорутуу, шимчи чок кеттинер анык кижилериниң чөкчө улаз, ады-иң школа болгаш коллектив оларга эки салдар чөдириниң та чүгө болайын, амыдыралын шын орунче башка-байн турар чүве ынаан, кайгамчык чүве.

Спорт хөйин спорт залдарыңа болгаш шимдеринге кеттинер бола, кончуг таарымчалыг болгаш көрү-шү-дү-дү. Бистин чамдык спортчула-рымы ону каа-даа кеттирин алган чорутуу база чараш-эвес.

Мен бодарыңа үстүндө айткан-нык айттырарга аңаа-да херек чок чүве эвес, харын кижилерин коммунистг кижизидилгениң база бир чутула кезин болур ышкаш.

А. КЫЗЫЛ-ООЛ.

Демисел күштелип турар

ДЖАКАРТА. (СЭТА). Колонизаторларын дарыядан хосталыры дөш демиселди Барын Ирианын чоңу уругулап турар. Антара агентадиди диннап турары-биле алырга, ортуктуу сонгу чүгүндө эриктелер нефть эртелди Соронгтан арак авесте туруп турар. Котамега хоорайын партизаннар хостан. Мурнуу талаа эриктелерде туучуш-куннар база-ла уругулап турар. Чокта чаа индонези патриоттарын парашют-биле өккөп дүжүргөн. Мератунын чоңуна голланд шериг-лер-биле туучушкун болган. Парти-заннар ук черин чоңуун дөткөмчө-лө-биле голландларын аткаары-рытче албадылар.

Индонезияже эки-турачылар

НЬЮ-ЙОРК. (СЭТА). Барын Ирианы хостар дөш демиселге киржир-биле 89 эки-турачылар Сингапурдан Джакартаже чокта чаа чорупкан. Оларын аразында Малай-инд эки-турачыларынын 74 кижиге составтыг баштайгы болуу болган Сингапурдан 15 кижиге бар.

ӨНЧҮК-ЧӨНГҮЗҮҮРҮҮЛЧҮЛЭВИШААН

ГАВАНА. (СЭТА). Кубанын революстук-чепсектиг күштеринин министерствоу тускай диннадынын парашют-дүжүргөн, сөөлү 48 ша-тарын дүжүргөндө, ылаалыаарга июль 1-де болган 2-де АКШ-тың реактивтер шериг самолёттары Куба-нын агар кызыларын үш улаа үрөөн дээрин ол диннадында айттып турар. Америк самолёттарынын өтүк-чөңдөзүлгү ужуушкунунааи түрт-түд деваскэрлерин кырыга шпир-наашкыны кылар соруга-биле чорудуп турар деп диннадында дем-дегезин.

ШЫҢҒЫЫ АЙЫЛ

ПАРИЖ. (СЭТА). Франциянын де-вискэрлер «чепсектиг чактыг ор-ганизацияны» кемиги бөрбөчкелери-ниң ажил-чорудулаалынын илдеп-жөңжөңде болуптук чорудулаалынын кичөөтөйи «Министер» солун аяруу-дур турар. ОАС-тын Бидо, Сустель, полков-ник чоран Арду составтыг «дирек-торат» болза «метрополига ОАС-ты аде организастарына» ажилдап кы-нып турар. Алаа олар Францияда чалып келген фашистик бөдүктелерин удуруткучуларын болган Алажирден келген көңкөккөккө баштыңчыларын ажилдап турар. Чокта чаа «чепсектиг чактыг организастарыны» баштыңчыларын боттарынын элчегини туралын Бидонун даргаалы-биле эртерин, ОАС Францияга «кам-хайыра чок демиселди» эгелээр деп чарлааннар. Айыыл болза көчүтүг шынгыраан, ыныгы болза-даа эрте-чакыргалар ОАС-тың адуруткучулеринге хамаарыш-тыр кошкак чорун көргүзүрүн ур-гучулап, оларга «мөркөжип турар деп солун демдегезин.

Бидонун парламент эргезин доп-дордаа казырыны болган Лион хо-рай чакыргалык чөвүделжилден Сустельди савырып уадүрүрүн созун неген турар.

УРЕ-ТУННӨЛ ЧӨК АЯН-ЧОРУК

АКШ-биле оң НАТО-да өндүк-теринин аразында чөрүлдөп күлгө бар бооп турар эвес, харын ол чөрүлдөп улам ханнап турар дээр-инге кым-бир кижиге немелде бадыт-кай херек дээр болза, курне секер-тарга Д. Раскинни сөөлү уде Евро-паны кезип чоранын ою бадыткап турар. АКШ-тың курне департаме-нтинин баштыңчылары оң хонук дүрүтүмдө Францияны, Италияны, Барын Германияны, Англияны болган Португалияны индонезия-ларын кезишкени, Лондондо «Таймс» солунуунуң сөзү-биле алырга, «дипломаттыг өзү-биле чаап чакыртканын» бооп турар. Ынчалза-даа ол аян-чоруктуу кол утказы билдиге берген.

Раск чоруптарынын мурунда «Атлантика эвелединең улут ба-дытканын дөжөндө тигленишкени чок, ийн дугар каттыг тулар ду-гайын болдоп турар бис» деп бадыт-кап чутулап турган.

Раскинниң меделгелерин кургулайы-да-ла чаап чакырышкыны болуп турар. НАТО-нуң бажыныкы дөжөн-ин болган оң бир дугар казы-нын агар бар чыдар тигленишкени Раск дүргөн-не септэрин азы оода чааааааа бөошкунуна каарын болган оң-биле казы ийн дугар казын тууларга америк принци-терин оң эвеледичилер дөткөккө чөп-чөп алыр деп оралдыкын турган дээрин сөөлүдүрүп барын талаа чурттарың паралаады ажим-биле бажып турар. Оозу-биле ол чүчү кы-лып аш шылдынып? Раскинниң аян-чорун ур-түңнөл чок болган деп барын талаа чурттарың бажы-чылери айттып турар.

Вашингтон бодуунуң сонгу атла-тка блогуунуң чыдаагыларын боду-уну тура-соруун кургулайыкы чаа-лазтары улам-на бергенде бар чы-дыр толаргай. Америк албаадышкын удуурашкыныга улаа-дараа тавар-жып турар аларган. «Америк моно-полия — яролук чепсектиг терги-деңи күчүнүң монополиязы, үлөт-пүрүң болган сан-хөөнүң күчүлүг бөдүлү монополиязы болган Барын талаа чурттарың тергидең чаага-рының монополиязы буурап дүжүп турар уде президент Кеннеди эр-ге-чакыргатка киреш, таарымча чок

Конгонун бүдүн болурунга удур сүлчээ

ПАРИЖ. (СЭТА). Катанганы ар-тан Конго-биле катан каттыгылар дугайында айтырыгың талаа-биле Леопольдильге чуталаажышкы-нардан ойлап үнгөн, катанга «пре-зидент» Мюа Чомбе Катанганын «бөт-тускайлап чорун» мөңгөжидер дөш, чакыт кажарлаашкынарны уругулап турар.

Франс Пресс агентилелдин коррес-пондентинин Сольсбериден дамы-дып турары-биле алырга, Чомбе бо веделдин эгезинде родези аймак-сөк ылаакчыларын баштыны Рой Велескийге база катан барып чо-раан. Иылдуу 4-те Велеский-биле чуталаажышкынар доозулган соонда Чомбе Сольсбериден Элаза-бетальче чорупкан.

Чомбе биле Велескийнин аразы-га чуталаажышкынар кедергй чажыт байдалга эртен деп, Сольс-бериден диннадып турар чуталаа-жышкынынын темазы «садыг болган коммерсильг ажил-херек-тер» болган деп, чуталаажышкы-нарнын соонда парлап үндүргөн ал-бан хуузуун допчу диннадында бадыткап турар. Ынчалза-даа, Франс Прессин корреспондентинин дем-деген турары-биле алырга, ук чер-

нин хайгараакчылары албан хуузу-нун ол барымдааныга бугураар ту-ра чок болуп турар. Ук ужуражыш-кын болза Леопольдильге чуталаа-жышкынынын үскөн соонда доран болган дээринче кичөөтөйи ур-лаадырып турарлар.

Катанга аңгылаанчылар ботта-рынын чепсектиг күштерин бажы-лаар талаа-биле ажил-чорудула-алы сөөлү уде илдеп-жөңжөңдүп ту-рар аларганын фактызы кичөө-гейин хаара тулуп турар. Сонгу Родезия-биле кызыгаарда Бипуши районуң адуу-ла шериг лагерин болдурган. Мурнунда Чомбенни дээр-бечкелеринге албан кылып турган даштыкы өнчүк-чөңгөжилер ол ла-герде база катан өндөрлөп кээп турар дээринин дугайын Катанга-дан алдынган сөөлү диннадылар чуталаап турар. Алажирден келген оастыларын база-ла минар чорудуп турар.

Бугу-ле чүүлдерден ап көөргө, Чомбенни Велеский-биле амыг чуталаажышкынынар катанга «пре-зидентини» армиязын чепсегээр-иниң айтырыгыга холбапкан болуп турар.

АКШ-тың президентизи Д. Кеннединиң парлалга конференциязы

ВАШИНГТОН. (СЭТА). Чокта чаа болган парлалга конференциязы-га АКШ-тың президентизи Кеннеди-ниң меделгезин болза Совет Эвеле-дине болган социалистик лагериниң өске-даа чурттарыга хамаарыштыр АКШ-тың политиказынын сорулгыз чүдөл дөш, АКШ-тың президентизи-нин чуталааны-биле алырга, «хост-тук дөткөккө» өске-даа чурттары-нын ийик чок чорун хандырырын уругулап турар. Ускөтөженинне көрөдөдөрүн эвээжидерин орала-жырында болур.

Совет-америк харылзаалар талаа-зы биле келер аяларда чүчү минар бол-лурунун ийик байдалдарын дугайында бодуунуң бодууну чуталаап бөрүн дилэң корреспондентинин айтырыгың харылзаалышкан, Кенне-диниң меделгезин болза бугу чурттар-биле, ылаңгыч калында-даа улут үс-күлөжикшин келер уде ийн чурт-тарга болган бугу кижиге төрөлгө-тенге хамаарып апар мундиг шер-иг күштүг чурттар-биле тайбын чурттарың уругулап турар орала-жып болан турар мен дөш.

Ындыг сорулгыз дүргөн чөп ап шыдаап деп Кеннеди мөөн-биле ка-зы демдегезин. Ындыгы Каттыккан Штаттар биле Совет Эвелединиң аразында харылзааларга дүжүктүлүг чорудуп турар ол кол ай-тырыгыларын таарыштыр шийтирлээ-рин чөп алырын ам оралажып турар бис деп Кеннеди чуталаан. Кен-неди ындаг ажил чамдыкта чөдөш-кенин эвес болуп келген деп дем-дегезин, оңу уругулап турар АКШ бол-тур дээрин айткан.

Герман айттырын шийтирлээри-ниң холбапкан айтырыгынын талаа-зы-биле совет-америк чуталаа-жышкынынын чорудулаалыга хамаарыштыр силерин бодуунуң калындагы деп корреспондентини-ниң айтырыгың харылзаалыш-кан, Кеннеди бо чуталаажышкы-нар «көчүтүг берге» чуталаажыш-кынар-дыр дөш. Оларын шийтир-лээрин бистин эрге-ажыктарымын хамаарыштыр турар болган бистин

адуругуң албаанымыс айтырыгы-ларын талаа-биле дугуружуганын чө-дөп ап шыдап бис бө дээрин ший-чилеп көөрү-биле бо чуталаажыш-кынар уругулап турар ужурут деп президент меделгезин. Чоккуу уде СССР-ниң АКШ-та элчини А. Ф. Добрыниниң курне секретары Д. Раск-биле элчегит ужуражыш-кыны болур деп Кеннеди база ме-делгезин.

Июль 4-те Филадельфияга чута-лаан бодуунуң чуталааны АКШ биле Барын Европаны чурттарынын аразында харылзаалык «бөт-боду-га хамаарыштыг чоруктуң доктри-назы» дээр чөвүңиң ужурутказын илдерип бөрүн дилэң дык хой ай-тырыгыларын Кеннедиге салган. Ол айтырыгыларга харылзаалышкан, пре-зидентиниң эң-не эрөгейи өзү-биле демдегезин болза, ол доктрина-га көсүр үенин керэ-дир, атлантика-деңиз каттыгырызынын чаа хө-вөрдөрүн дугайын чангыс аай Евро-паны тургузарын дооскан соонда чүгө минарда тодаргай чуталап болур.

Хамаарыла чок яролук күштерин Европалга тургузарын АКШ канчаар көрүп турармын, кимди күштерин тур-гузарына дуулаар төлөрдө, олче бөдөрчө ооо бөдөрчө кайы хөдөш-кын болур турар деп айтырыгың през-идентизи салган. Ол айтырыгын харылзааны Кеннедигиң оңалдып харылзааны болза: «Бо дээрге Евро-паның чоруктуулаалы-биле ший-чилеп көөр айтырымы-дыр, оң бот-тандарың күзеп турар калында-даа хөдөмчелерин дөткөж бис дээрин ме-делгезин бис. Бо айтырыгын шийчилеп көөрүп, европелериниң айтырымын хүлээп көөр апар бис, ындаг бо-ла-даа бо айтырыгын талаа-биле Европа боду чамдык саналдарын кириер ужурут деп бодан турар бис. Ынчалза-даа бир эвес Европа алаа чөпчөшөрөспөз болза, а бир эвс Евро-па бодуунуң немелде эвеледин тур-гузуп алыр бодулар алараа минарда калында-даа хөдөмчө чутала-жып көөрүңгө бөлен бис.

Делегей байдалынын допчулалы

байдалга таварышкыны деп хайга-раакан Д. Раскинниң оң боттары турар. Раскинниң чуталаажышкыны колдуула-ла ийн айтырыгы-НАТО-нуң шериг-стратегия талаа-зы биле планазары болган «инети ры-ноктук» америк плананын Вашинг-тонга чакырткын долгандыр бооп турган. Бир дугар айтырыгын алган көөргө, тускайлап атомнук, шалыч-кы күштү тургузар дугайында бодалым кылбачыке Францияны албаадып дөш Вашингтонунуң оралаажыш-кыныга удул де Гольдуң (Алену-эрге дөткөккө) үймезин Раск шуут-ла базып чадап каан болган. Париж ындаг эрге-биле НАТО-га бодуунуң салдарын ултаттырып ал-ган, Бонн-биле кады Барын Европа-да эвеледичилер баштан, АКШ-тан хамаарыштыг чорун кошкандып алыр деп оралдыкын турары чөдө билдирген. Францияны тургузуп турар яролук чепсектиг күштерин бодуунуң додөжикшигине АКШ-тың болган Англияның яролук чепсектиг күштер-биле кады дугуружугалыг болган дээр дугайында Раскинниң солалын Франция хүлээп албан деп «Нью-Йорк таймс» бөжөж.

Бо дугайында Париж болган Бонн боттары тускай плагин бооп турар-лар. Ол дугайын Атлантиканың кайы-даа талаа-зында паралаага мы-рың ажилы-биле бажып турарлар. «Атлантиканың кечкилдир стратегия дугайында чуталаажышкынар чорун дугар Франция болган Барын Германия дааш-шөмөң чокка ботта-рынын аразында шериг талаа-биле казы ажилдаажышкыны темпизин болган хөдөмчө дымка улгартырып алганар» деп «Вашингтон пост энд таймс» геральд» солунуң Боннда корреспондентиза каш хонук бурун-га диннадып турган.

Тускайлап атомнук чепсектиг күш-тү тургузар дугайында де Гольдуң эвеледизин Англия дөткөккө бө-лен болганында америк диплома-тияга байдал улам бергенде турар аларган. Ол дугайын англи парламен-тиге чокта чаа болган санал бер-ишкенини бадыткап турар, ол

санал бериишкенини чоруп турда, барын талаа чурттарың «атом-нук күлүв» кызыгарлар болган аяаа Францияны кирибс дугайы-нда Вашингтонуну планыга Макмил-лан шуут уурааган. Мынчанга Францияны боду тускайлап ато-мнук күштү тургузуу айл деп турар оралаажышкыны болза «НАТО-нуң инети эрге-ажыктарына хөдөш-кы болур» деп президент Кеннеди чуталап турда-ла Макмиллан алаа уурааган-дыр. Ындыг анызыл чөрүлдөп болза Сонгу Атлантика шериг блогууну сирый каттыкка-рыны дугайын херечилейи турары билдирген.

УЗАМДЫККАН АРАГЫГ Нью-Йорктун бирказы бергенде-шан хөдөр. Акцияларын унезиниң куудулаанын дугайында меделер сөөлү хүнерде чаа диннадып тур-гар аларган. 1929 чылдан бээр бир-жа база катан улут хоозураалык-га таварышкан. Майның 29-түн «ха-лаптыг хүмүндө» эгелзүн, Нью-Йорк бирказына акцияларын унезиниң дык куудулары эртен айд уругу-чүлөшкөн, бугу капиталистик деле-гейде улут-улут биржа төнтөрин көрөдөдөрүн таварыштырып турар. Лондонун «Фрайншл таймс» со-луну үе улут-даа куудулаан деп нөмүчүлүкүн ботурларын орал-дашса-даа, эңне улут капиталистик хурунунуң экономиказынын улуу би-ле дүрүп эгелзенин дык хой барым-даалар чуталап турар.

Сөөлү уде биржаларын буурап дүшкөккө боту чыдаагыларын-ны дугайында, кайы-бир акциялар-ны унезин кара-туурамы-биле чия-жырга-биле калып, кайы хөдөш-кы элгартырган дугайында АКШ-тың эксперттери ам-даа маргылаш-шышкан, акциялар сакды алган кижилер кайы хөдөш калыгылы болганын, оон кым орулгагылы болганын дээрин са-нып турарлар. Ынчалза-даа акциялар-нын унези үш ай иштинде уругу-чү куудулап келгенде дээр америк э-кономиканы демдээ болур деп бадыт-каарында кым-даа диннадып тур-гар. Америк экономикастын дык хөй биржаларын буурап дүшкөни

Күш-культура болгаш спорт Сүүр-оол база катан шүүлген

Культураның болгаш дыштаныгы-ның Гастелло аттыг паратынын стадионуна кады ажим-агы мур-накчыларын Наадымыга турса-кааткан национал хурумга район-нарын болган Кызылдың шилдик 64 мөгелери киришкен. Оларын аразында хоочун мөгелер Ондар Сүүр-оол, Алексей Кумаа, Ховалыг Ашак-оол, Донтак Комбу болган өскөдөр-даа бар турган.

Бирги болгаш ийиги салгыларда ийн хоочун мөге октаттырган. Ол болза Ашак-оол болган республика-нын каш дахпыр чемпион чоран Семис-оол-дур, Ашак-оол Тес-Хемден келген анык оол Сүндүвейге чаа долгалып алган, а Семис-оол Кумаа-ка октаткан. Ушкү салгыда Комбу Өвүр районун мөгези Шагыр-оолга таварыш берген. Хоочун мөге элзөн оралаажышкынынын кыла-даа оон анык удуулаанчымыс октап алган. Черле элзеп чүе, ушкү са-лыгда чангыс сарык мөге артып калган, ол болза Сүндүвей-дир. Оон хуружир кижини тып чаап каан, дөрткү салгыга шилдигитерге, дөрткү салгыда 8 кижиге хуружир турган 9 кижиге хурушкен. Тодаргай-лаарга мындыг: Даржаа Сүндүвейин, Сүүр-оол Шагыр-оолу, Кумаа Сангыны, Хомушкү Сириини окта-лан. Ам артып калган кижиге Көгел-оол. Ам калчаар бооп суулаар дөрткү салгыда элчөөн эрттиркен Сүүр-оолду катан үндүргөш, Көгел-оол-биле хуруштырген. Күштүг Сүүр-оол чүчү бооп Көгел-оолду ша-даа чөдөрбөй октаан.

Бешки салгыда Даржаа Сүүр-оол-га, Кумаа Хомушкуга октааткан. Артан ийн мөге Сүүр-оол болган Хомушкү сегиржин алганда стадион динкирлеп-ле турган. Көрүктүлериң хөй кезин Хомушкунуң талаа-зында. Хомушкү элзөн хөдөп турда-даа, ындаг-ла чөдөкшин чок болган. Калар Сүүр-оол элзөн үр тузуп келеш, чал долгаарга Хомушкү ба-рып ушкан. Мынчанга оон журну-да хун бурат хурушке чемпион бол-ган Ондар Сүүр-оол бо маргылаада база тилдэн. Хомушкү ужуураш-кен болган ушкү, дөрткү черлерин Даржаа биле Кумаа олар үлөшкөн-пер.

Шүүлген болган ужуурашкен мө-гелери база ушкү-дөрткү черлерин алган мөгелерин республиканың спорт инитилелдеринин болган ор-ганизацияларынын эвеледин Чөвү-лөткө эртерикт мандалары бол-ган Хүндүлэ бижиктери-биле ша-наан.

Чурунта: национал хуруштин сег-иржиш алымышкын.

Наадым эгезинде болган айт чары-жыны дугайын дараа-зында пар-лаар.

А. АЛЕКСЕЕВ.
Фото В. Лутковтуну.

Маргылдаа доозулган

РСФСР-ниң областтарынын, край-ларын болган АССР-леринин ко-мандыларының спорттун национал хөвирлеринге: бурат болган тыва хурушке, ча-сөгүн адырыга база гирь спортунга ийн хун уругула-лган маргылаады доозулган.

Чидиг демиселдин ийиги хүвүлө хамыкты мурай гирь спортта-рын маргылаады тентен. Гирь спортунуң үш хөвиринге болган мар-гылаанын инити түнелди мындыг: чик дөңгө Бодланов (Усть-Орда) 83 санны алган, тилдэн. Ортук дөңгө эртен чылын Улан-Удэге болган маргылаанын тилдизини Чижов (Тыва АССР) бирги черин алган. Чартык аар дөңгө база-ла бистин чангыс чер чуртууузе Бо-логонг чемпион болган. Аар дөң-гө Бурат АССР-ниң талзакчи Ахтоб тилдэн.

Гирь спортунга команда талаа-зы биле байдалды алырга: бирги черин Тыванын, ийигини Усть-Орда на-ционал округтун спортчулары, үш-күзүн Якут АССР-ниң командазы алган. Дараа-зында черлерге Бурат АССР-ниң, Агниск национал округ-тун болган Хакас автономнуг облас-тын командазы.

Бурат национал хурушке денди-лаа, команда-даа айы-биле бирги чер дөш тергини чидиг демисел болган. Дени айы-биле дараа-зын-да спортчулар чемпион атты алган: чик дөңгө Базаров (Бурат АССР), ортук дөңгө Баймеев (Бурат АССР), чартык аар дөңгө Комар-оол (Тыва АССР) болган аар дөң-гө Перешкин (Тыва АССР). Бурат хурушке оолдар база хурушкен, ми-чалза-даа бистин республиканың

талзакчилери чангыс-даа чемпион ат албаан. Улут улустун болган оол-дарын түнелди катат алырга ко-манда талаа-биле бирги черин Бурат АССР-ниң мөгелери, ийигини Усть-Орда национал округтун, ушкүзүн Тыванын спортчулары алган. Оон дараа-зында Якутанын, Агниск на-ционал округтун болган Хакас-сия-нын командазы.

Тыва национал хурушке маргы-лаанын бирги хүвүлө бистин спорт-чуларымыс Доржу, Ашак-оол, Сүүр-оол олар кымга-даа октаптайн че-мпон атты ап болурунчү бугура-лың көргөшкен. Ийиги хүвүлө чүчү болганын дөш Доржу ийн кижиге октаптайн чемпион болур аргазы-мышкына. Ортук дөңгө Ашак-оол болган Ободов (Усть-Орда) шийтирлэп сегиржин алымышкыга таварышкан. Бирга Ободов Ашак-оолду чинги-биле октап, бирги чер-ге үтөн. Мынчанга дараа-зында мө-гелер тыва хурушке дени айы-би-ле чемпион болган: эң чик дөң-гө Баймеев (Бурат АССР), чик дөңгө Басклов (Бурат АССР), ортук дөңгө Ободов (Усть-Орда национал округ) боттар аар дөңгө Сүүр-оол (Тыва АССР). Көрес-сип-лер бө, тыва хурушке дени айы-биле Буратанын үш кижиге че-мпон болган-дыр!

Тыва хурушке команда айы-би-ле бирги черин Бурат АССР-ниң мө-гелери, ийигини Тыванын болган ушкүзүн Якут АССР-ниң команда-лары алган. Бурат, тыва хурушке Бурат АССР-ниң мөгелериниң чөдөжикшиг болганы таварыла эвес: ол команданын удуруткучу эи Лу-гарактын таймырлаанын бугулаар алырга, олар бо маргылаада өрткөн чангыс маргылаа төнери билек бө-лөткөң эгелзөн болуп турар.

Ча-сөгүн адырыга улут-даа улустун, бичин оолдарың-даа мар-гылаады доозулган.

А. АИР.
Фото С. Феоктистовтуну.

Республикага АГААР-ВОЙДУСТУН байдалы

Бөгүн республикага будуттагылап каа-20-25, а Кызылга-22-24 каап турар, чамдык черлерге кыска чашкынардыг хун болур. Хат ы-тавында болган чоруту дымыр. Агаарын температурасы республи-

ка-20-25, а Кызылга-22-24 градус чылыг.

Редатор Д. Б. БАЙЫР-ООЛ.

КИНОТЕАТРАЛГА

Бөгүн.

«НАИРАЛ»: «Күштүг иви огул» 10.10 шакта, «Кронштадт кел-ген бис» 12.00, 2.00, шактарда, «Магальг эми чөдө кижиге» (1-ги кезээ) 4.00, 5.30, 7.00, 8.30, 10 шактарда.

«КАА-ХЕМ»: «Сорвалек» 11.15, 1.15 шактарда, «Менсиманың дээр-иниң олаада» 3.15, 7.15 шактарда, «Командирова» (дегем экраныг) 5.15, 9.15 шактарда.

«ВОСТОК»: «Мазэ ынакшылым» 5, 7, 9 шактарда, «Мичман Панин» 1, 3 шактарда.

ЧАРЫГ КИНОТЕАТРА: «Ронко болгаш оң акы-угбалары» (1-ги ке-зээ) 5, 7, 9 шактарда.

«ЕНИСЕЙ»: «Нара-далаажы кыс» 2.30, 6.30 шактарда, «13-түн ду-неминде» 4.30, 8.30 шактарда.

И. ЛАПИЦКИЙ.

РЕДАКЦИЈАНЫН АДРЕЗИ: Кызыл, Шегинев-Креветков кулчулук бажы № 3, ТЕЛЕФОНЫ: редакторунуң 24-63, редакторунуң оралаажыны 35-24, харыскалгыг секретарынын болган харыскалгыг дөткөккө 23-35, калып а-агы калызын 25-39, партияж ажилыра болган культу ажилы калызын 37-13, иштики информация калызын 20-60, чаала болган совет тургуту калызын 21-27. Уагустур болган транспорт калызын 22-64, бухгалтерияны 31-75, корректоранын 21-47. Солун келбей барганга 32-75 телефоно толгар.

Чамыг № 1698. Культура министерствоуун типографиязы.